

ujságíró kétségtelenül kispolgár életfeltételeinél és osztályhelyzeténél fogva. Az a társadalmi réteg, amellyel hivatása üzésében gyakran kénytelen érintkezni, az uralkodó osztályhoz tartozik, akár mint a hatalom gyakorlója, akár csak mint kiszolgálója. A kispolgári intellektuel félreismert érdekszemontjait követi: felfelé tör. Mint osztályának minden tagja, nem osztályérvényesülésre, hanem egyéni érvényesülésre áhitozik. Ez a körülmény hozza magával a szakmai körön belül azt a kari dezoláltságot, amely minden gazdasági szervezkedést elove elutasít magától. Így teljesen védtelenül áll a munkaadójával szemben és míg a nyomdászok szakmai érdeküket a legpéldásabban meg tudják védeni, az ujságíró kiszolgáltatja önmagát a tőke önkényének. Az ujságírói karnak gazdasági függősége — és itt nem egyes kiváltságosokról beszélünk, — a legszánalmasabb, mert hiába védi egyéniileg a sajtótörvénynek a felmondásokat szabályozó szakasza, — szakmai sérelmeit ez nem szüntetheti meg. Az ujságíró, sajnos, egyszerű sajtókuli, szekérvontatója a gazdájának, legyező rabszolgája a hatalmásoknak, Hirlapíró urak, mi van ezen restelni való, amiért lázongani kell, ha a szemünkbe mondják? Mért csak az ujságíró hiúság érzékeny és mért nem érzékeny a szakmai öntudat? Tízennégy esztendeje nincs kollektív szerződése az ujságíró egyesületnek, de ujságíró kamaráról álmodoznak azok, akik idejében körülülték a husosfazekat és míg sokezerpengős főszerkesztői fizetések dominálnak az egyik oldalon, a másikon, igenis, a kulik oldalán száz pengős fizetéseket adnak családos ujságíróknak, akiknek loholni kell és reprezentálni a lapot, még a parlamentben is. Évekig dolgoztatnak volontőröket fizetés nélkül, aztán egyszerűen az uccára dobják őket, mint használhatatlant, hogy megszabaduljanak a szerződötési kényszerűségtől. Vivóhajnokokkal, szépségkirálynőkkel, arisztokratákkal és kivénült méltóságosokkal rakják meg a redakciókat, amikor a dolgozó ujságíróknak felkopik az álla és hogy megtartsák, három lapot kell kiszolgáltatnia, bizony kuli módra. Nyomor, ujságíró nyomor a redakciók egész során; egész héten át loholó riporterek vasárnapi pihenőnapjukat a hétfői lapok szerkesztőségeiben robotolják végig, mert nem tudnak másképp megélni. Hát nem kulik társadalma ez, nem verejtékező, nincstelen, robotosok társadalma ez? De, uraim, ezen nincs szégyelni való! Ezt nem kell titkolni. Hadd beszéljen egyszer a közvélemény az ujságíró nyomorról is. Azokról, akik még dolgoznak és azokról, akik már nem dolgoznak. Akik „tulszedésben állanak“ a társadalomnak, ennek a könyörtelen mettörnek a „hajójában.“ Mért azokról is illik egyszer beszélni, akik „lelőgnak a hasábról.“

Weis István, ha általánosított is, nem valótlanúsággal rágalmazott. Itt csak egy a baj. Nem is a közmondás, hogy mondj igazat és betörök a fejed, hanem, akasztott ember házában ne beszélj kötélről. A kötél szorít és ez az igazság. Kulinak lenni kellemetlen és mert békés polgárok vagyunk, ne beszéljünk róla.

(Budapest)

Ujvári László

A NEURÓZIS SZOCIOLÓGIAJA. Birnbaum tanár könyve — a szerző egyébként a kriminálpathológia neves munkása és átfogó munkásságú elmeorvos, akit az új német rezsim megfosztott egyetemi tanszékétől — nagyon figyelemreméltó és vonzóan érdekes szempontú beállítás a neurózis szociológiai problematikájának. A könyv részletgazdagságait és finomságait nem jelenítheti vissza a megbeszélés, csak felhívhatja rá a figyelmet. Birnbaum írása esztétikailag is élmény, mivel a pregnáns és kifejezően árnyaló nyelvezet a gondolati

szabatosság adekvát eszköze.

A szerző — aki nem követője a mai elismert lélektani iskoláknak — elismeri, hogy a szociológikusan tájékozott neuróziatan megalapítója Freud volt. A neurózis — a lelki betegségek és zavarok — társadalmi háttere nyilvánvaló, mivel maga a neurózis klinikai elemzésében az egyén és a közösség különhatásait, s a beteg lelki-konfliktusainak társadalmi eredőit tárja fel. Elkülönült térben nincs, s el sem képzelhető neurótikus megbetegedés, a neurózis gyökere a társadalmi realitás talajába nyulik. A neurózis pathológiái kifejezése annak, hogy az egyén a társadalommal való vonatkozásaiban konfliktushelyzetbe jutott. A társadalmi tényezők kórokozó szerepe a neurózis keletkezésénél, miként egyéni arculatának kialakulásában is fellelhetők. A neurózis úgyszólván primitív formája, amely annak szociológiai meghatározottságát kézzelfoghatóan mutatja, az u. n. neurasthenia. A neurasthenia, az idegrendszer aktuális kimerültségi állapota, amely rendszerint tulfeszített fizikai, szellemi vagy lelki teljesítmények következtében lép föl, s lényegében neuropszihikus túlterhelési reakció, amely szociológikusan nézve a társadalmi életforma és a pszihikus-fizikai teljesítőképesség feszültségének eredője. A neurasthenia tipikusan civilizációs neurózis, amely a technikai fejlődés rohamos tempójával, a differenciálódó munka megosztással, a nagyipari üzemek kialakulásával van genetikusan összefüggésben. Ennek a technikai-gazdasági periódusnak — amely az egyén számára fokozott idegigénybevételt, hajszoltabb, nyugtalanabb életstílust jelentett — velejárója az idegkimerültség jeleit mutató neurasthenia, amely a szerző szerint jellegzetesen a kapitalisztikus termelési rendszer, az iparosodás, a nagyvároscivilizáció lényeges idegzavara. A neurasthenia — a modern civilizációsneurózis — kézműipari-kispolgári életforma nagyvárosi-ipari átváltozásának kísérő átmeneti neurózisa, amelyet a hirtelen átmenet, a meggyógyult élettempó vált ki. Lényegében az idegrendszer alkalmazkodási zavara, amely azonban idegrendszerünk immánens kiegyenlítő képességénél fogva jelentőségét elveszti s már ma sem mondható a kor aktuális szociálneurózisának. Sokkal szövevényesebbek, elágazóbbak a tulajdonképpeni neurózisok — konverziós hisztériák, phobiák, kényszerneurózisok stb. — társadalmi gyökerei. A neurastheniával szemben ezek a neurózisok kiválóan pszihogén jellegűek, szociológikusan nézve nem a szociális követelmények és az egyén teljesítőképessége aránytalanságának — ami tulnyomóan fiziológiai kérdés — hanem a társadalmi adottságok és az egyén érzelmi életének konfliktusából eredő elváltozások. A neurasthenia egyszerűen fiziológiai probléma, amely híján van eredendően a lelki konfliktusnak. A tulajdonképpeni neurózis keletkezésénél mindig fellelhető a pszihikus trauma, amelynek viszont szociális jellegzetessége (szociáltrauma) ugyancsak felismerhető. A szociális réteg, amelybe az egyes vagy a csoportok beleszületnek vagy belejutnak, a sajátos társadalmi élet-tér, az egész szociális légkör, amely őket körülveszi, determinálja az egyesek, miként a tömegek neurozissorsát. Kiválóan tipikus a gazdaságilag biztosítatlan, társadalmilag kielégítetlen, hivatásában veszélyeztetett és egészségileg exponált proletariátus szociális konstellációja, amelyből a legkülönbözőbb szociálneurózisok erednek, amelyekben a szociális háttér és a lelki megbetegedés szervi összefüggése plasztikusan jut kifejezésre. A neurózis szociológiai arculata kettős: egyfelől az egyén konfliktusa kifelé, a külső környezettel (egyrészt a társadalmi normák és tradíciók, másrészt az egyén vitális ösztönökrekvései) másfelől a belső konfliktus, amelyet az egyén önmagá-

val viv meg. Az egyén konfliktus szituációja kifelé, a társadalommal szemben érzékeltetően ábrázolja a pathogen tényezők társadalmi determinációját, de nem kevésbé szociologikusan determinált az egyén belső konfliktusa önmagával, énjének ellentmondó célzataival, mivel az egyén belső feszültségei, kollíziói tulajdonképpen a külső konfliktus visszatükrözései s lelki életünknek ama fórumai, amelyekkel vitális éniünk harcot folytat, maguk is a szociális környezet belénk nevelt, vagy terrorizált értékítéletei, (a freudi „Überich“) amellyel a külső konfliktuson kívül szintén összeütközésbe kerülhetünk. Ilyenképpen a neurózis ama feszültség kifejezése, amely az egyén szociálisan irányzott és egyedi ösztönei között fennáll. Végsőben leegyszerűsítve a neurózis a szociális szféra belső pszihikus, avagy a belső lelkiélet szociális tartalmainak zavarát jelenti.

Nagyon érdekesek Birnbaum fejtegetései a neurózis egyéni képleteinek kialakulásánál — a szociális plathoplasztikánál, — amelyet azonban az adott szűk keretekben nem reprodukálhatunk. Az olvasót érdekelni fogja, hogy a neurózis, miként minden más társadalmi produktum, alá van vetve a társadalmi és kulturváltozás folyamatának. A neurózis formaváltozásai kulturtörténetileg determináltak. Bizonyos korszakokban a primitív neurótikus képletek, — hisztérikus automatizmusok, tömegneurótikus elementáris nyilvánulások, — a középkor emberének görcs és megszállottsági járványai, — az újabb időkben viszont a szövevényesebb szorongási és kényszerneurótikus megbetegedések dominálnak, amelyek strukturális jellege lényegileg szociál és kultúretikai problematikát tükröz vissza. Legalább is a polgár — mondja a szerző — külső és belső feszültségeit. Ugyanakkor idézi W. Reich megállapítását, hogy a neurózis szexuálszociologikusan determinált, s a proletár rétegekben átlagban a férfiak 50 százaléka s a nők 90 százaléka szenved a szexuálneurótikus zavarokban! A neurózis specifikus kulturzavar. A neurózis, mint kulturneurózis a jelen társadalmi és szellemi-lelkihelyzetből származtatható le s Freud tanítása szerint a kulturmorál szükségképpen terméke, — a kultúra következő nemi elfojtás ára. Birnbaum kifejti, hogy Freud ezen megállapítása is túlhaladottá válik, mivel a társadalom anyagi és szellemi területein való gyökeres átváltozások az egyén viszonyát a társadalomhoz, a belső lelki magatartását is alapvetően megmásvítják. Hogy a szerző ezzel a kijelentéssel az orosz változásra céloz, az valószínűnek látszik. A társadalom gazdasági strukturájának változása és a vele járó eszmei képletek lényegi átváltozása Oroszországban a neurózis kórokozó tényezőit kiküszöbölte, s valósággal időszerűtlen, illetve túlhaladott volna ott a kulturmorál szexuálneurótikus célzatairól beszélni. A neurózis tényleg alá van vetve az egész társadalmi lét folyamatának s ezt a szociológiai felismerést éppen az orosz változás kontrasztjában eszmélhetjük. A szerző — miután a szociális tényezők neuróziismeghatározó és kialakító szerepét feltárta — egyik fejezetében a neurózis kihatásait vizsgálja a társadalmi életben. Ez a fejezet, amely bemutatja a neurótikus belső magatartásokat, valamint a neurótikus külső életformákat, a klinikus gazdag tapasztalásaira és finom megkülönböztetéseire vall. Szerzőnk szerint a neurózis társadalmi és kulturális jelentősége az egyén munka és teljesítőképességének mennyiségi és minőségi csökkenésében, hasonlóképpen társadalmi alkalmazkodási kézségének csökkenésében nyilvánul meg. A neurózis, amely a polgári társadalomban vitathatatlanul tömegjelenség, statisztikailag nincs ugyan feldolgozva, de annak tömegelterjedtségét a szerző se vonja kétségbe. A neurózis terápiája, a szerző helyesen látja,

tulajdonképpen a neurózis megelőzése. A szociális megelőzés — ahogyan vallja. A neurózis szerkezeti felépítésében szociális eredetű, s ekként annak terápiája sem lehet más mint társadalmi jellegű. A neurotizáló külső szociális alakzatok racionális átalakítása, a társadalmi és gazdasági életforma, a neurótikusan fenyegető szociális környezet megváltoztatása: a legalapvetőbb feladat. A társadalmilag szorongatott és fenyegetett néprétegek nemcsak gazdasági, hanem szellemi létfeltételeinek előmozdítása: — ez a neurózis társadalmi megelőzése. És ezen a ponton az orvos hivatásköre szociologikussá tágult, amidőn a szociologikus eredetű tömegbetegség, a neurózis gyökeréhez nyúl. Az orvos megelőző szociológiai hivatása — már az egész gyógyászat területén — megkülönböztetett élességgel jelentkezik éppen a neurózis terápiájában. És bár az a benyomásunk, hogy a szerző neurózis megelőzése nem terjed túl a szociális reform határára, munkáját — amelynek részletgazdagságát itt korántsem ismertettük — a neurózis szociológia értékes dokumentumának tekintjük.

(Nagyszöllős)

Neufeld Béla

A MAI ERDÉLYI MAGYAR IFJUSÁG. A hitlerizmus hatása alatt Erdély magyar főiskolai ifjúsága is átesoportosult. 1932 őszén a világnézeti viták kieleződésének tetőpontján az erdélyi ifjúság is balra toldódott. Ekkoriban az erdélyi magyar ifjúság nagy része erős rokonszenvvel kísért minden olyan megmozdulást, ami, kicsiny keretek közt bár, de a szociális igazságtalanságok marxista megoldását követelte. Az egyházi egyesületek elsorvadóban voltak; a világnézeti függetlenséget hirdetőik magukra maradtak. Az ifjúság a szociológia problémái felé fordul s az elméleti diszkusszióon túl a gyakorlat megközelítésére indul. Ezzel a baloldali ifjúsággal szemben ekkor csak a katolikus ifjúság próbál szembeszállni a Quadragesimo Anno propagálásával s az ifjúság elégtelenségét a „rendi társadalom“ beigéréseivel igyekszik leszerelni. Ezek az „ifjú katolikusok“ mindent megígértek a „szociális kérdések“ azonnali megoldása terén, hogy a katolikus ifjúság tömegeit visszarántásák a marxizmus karjaiból. Még az osztályharc elvét is elfogadták — katolikus alapon, s a szocializmust és az új termelési rend követelését is — a pápa és a felújítandó középkor szellemében.

1933 tavasza — nemzetközileg — megerősítette az európai reakció frontját s az erdélyi magyar jobboldali ifjúság máról-holnapra fölöslegesnek látta a szociális kérdések boncolgatását. Még az eddig liberálisnak hitt református ifjúság is elérkezettnek vélte az időt a baloldali ifjúsággal való leszámolásra. Előadásaiiban bibliamagyarázat, külmiszió, irodalom, sport, — minden szerepelt: csak épp szociológia nem.

Az európai reakció előretörése hatással volt a baloldali fiatalokra is. Kitermelte a kételkedők, a liquidálók nagy számát. A mai erdélyi magyar fiatalok közt sem ritka az a félévvel ezelőtt magát még baloldalinak nevező ifjú, aki ma pl. az ébredő transilvánisták táborában van, legbelül azonban horogkeresztet hord. Érthető ha ilyen körülmények közt egyre erősebben szervezkedik a reakció. Az ifjúsági élet vezetői, előadói, tanácsadói megint csak „lelki válságról“ beszélnek a gazdasági válság helyett, amelyből persze csak egyetlen egy kivezető út van: „Vissza az egyházhoz!“ A jobboldal azonban korántsem egyseges. A katolicizmus aktivitása a jobboldalt a különböző felekezetek csoportjaira tagolja s így nemcsak a baloldallal, de egymásközt is szemben áll. A zavart növeli s az egységes jobboldali front kialakulá-